

О. В. Ляховська,
к. е. н., старший науковий співробітник відділу проблем реального сектора економіки
регіонів, ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України"
ORCID ID: 0000-0003-4838-5619

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.22.49

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ У РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ*

O. Liahovska,
PhD in Economics, Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

THE ROLE OF TRANSNATIONAL COMPANIES IN THE DEVELOPMENT OF MACHINE BUILDING IN UKRAINE

У статті досліджено роль транснаціональних компаній (ТНК) у формуванні машинобудівного сектору промисловості України. Визначено, що ТНК займають високу долю у виробництві продукції, забезпечені робочих місць і оплаті праці у цьому секторі промисловості, зокрема, у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (реалізували близько половини продукції цього сектору машинобудування). Досліджено особливості діяльності дочірніх підприємств машинобудівних ТНК на території України, на основі чого визначено, що практично всі підприємства (окрім двох) працюють на толінговій основі, тобто на давальницькій сировині з подальшим експортом продукції. Проаналізовано основні показники діяльності підприємств ТНК. Зазначено необхідність регулювання діяльності машинобудівних ТНК на території України з метою збереження національних інтересів.

The article examines the role of transnationals in the formation of the machine – building sector of Ukraine. It is noted that in recent years in the structure of mechanical engineering began to play an important role international corporations, which have established their subsidiaries and production units in Ukraine. Today, about 18 transnational companies are active in Ukraine. These enterprises occupy a high share in production (about 10%), in the provision of jobs (about 9% of mechanical workers) and wages (about 12%). In particular, in the production of motor vehicles, trailers and semi-trailers and other vehicles, multinational companies sell about half of the products. Peculiarities of activity of subsidiaries of machine – building transnational companies on the territory of Ukraine are investigated. It is determined that these are mainly production units engaged in intermediate production. Practically all enterprises work on a tolling basis, if on toll raw materials with the subsequent export of production. Thus, almost half of the exports of mechanical engineering products (45% – in 2020) – are products made from toll raw materials. Only two companies of multinational companies sell products, both for export and in Ukraine. It is noted that multinational companies play a significant role in shaping the machine-building sector of Ukraine's industry. On the one hand, these enterprises provide jobs for employees, social benefits, staff training, which has a positive impact on the development of economic potential. On the other hand, most machine-building multinational companies use only the territorial and labor component of production (favorable geographical location and relatively cheap labor resources). However, the concentration of multinational companies in a particular type of production can threaten national interests, in particular, cause non-competitiveness of domestic industries, threaten environmental security,

* Статтю підготовлено в рамках виконання конкурсної теми "Розвиток машинобудування в Україні на засадах локалізації vs кооперації" (№ ДР 0121U111962).

monopoly companies can artificially reduce wages, the closure of such enterprises may increase sharply and more. Accordingly, the state should legislate the activities of transnational companies to protect the rights of national producers and preserve national interests.

Ключові слова: машинобудування, транснаціональні компанії, обсяг реалізованої продукції, експорт, толінгові операції.

Key words: machine-building industry, multinational companies, sales volume, exports, tolling operations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Машинобудування — один із вагомих секторів промисловості України. За останні роки частка машинобудування у реалізованій промисловій продукції становила близько 7%, у товарній структурі експорту — близько 11%, в цьому секторі функціонувало близько 15% промислових підприємств і було працевлаштовано 15% працівників (від загального у промисловості). Діяльність машинобудівних підприємств в Україні переважно прибуткова (близько 75% підприємств отримали прибуток, а операційна рентабельність у 2020 році становила 4,3%).

Проте в останні роки все більшу роль у машинобудуванні займала діяльність транснаціональних компаній (ТНК) на території України. Відтак на сьогодні близько 18 дочірніх підприємств ТНК активно функціонують у цьому секторі промисловості. Завдяки цьому зростає зайнятість населення і досвід підвищення соціальних стандартів, відбувається реконструкція виробництв, відкриваються нові заводи та інше. Водночас такі підприємства використовують природні, трудові, подекуди виробничі ресурси на території України. Відтак виникає необхідність визначення місця ТНК у розвитку машинобудування та їх вплив на економіку України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню впливу ТНК на розвиток економіки України впродовж останніх років присвячено низку наукових праць. Зокрема, досліджувались питання фінансових і не фінансових чинників впливу ТНК на економіку [1; 2], регулювання діяльності ТНК для збереження національних інтересів [3], удосконалення державного регулювання діяльності ТНК на території України [4]. Водночас розвиток машинобудування залишається актуальною і широкою темою для дослідження. Зокрема, дослідження діяльності машинобудівних підприємств [5; 6], впровадження інновацій [7], зовнішньоекономічних відносин у цьому секторі промисловості [8] та інше. Проте питання розвитку ТНК у машинобудуванні України і їхній вплив на формування цього сектору промисловості залишається невирішеним і мало досліджуваним.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є визначення ролі транснаціональних компаній у розвитку машинобудування України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Машинобудування — один із ключових сегментів промисловості, що об'єднує діяльність близько 7304 підприємств (у 2019 році). Специфіка діяльності підприємств

ницьких структур цього сектору промисловості проявляється у чіткій спеціалізації і наявності науково-дослідного підґрунтя. Розвиток цих складових безумовно вплинув на формування провідних для економіки машинобудівних виробництв.

В останні роки у структурі машинобудування важливу роль почали відігравали міжнародні транснаціональні корпорації (ТНК), що створили свої дочірні підприємства і виробничі підрозділи на території України. Зокрема, у 2020 році функціонували близько 18 дочірніх компаній відомих світових виробників машинобудівної продукції, які виробляли близько 10% від реалізованої машинобудівної продукції в Україні (у 2020 році — 10,45%). Найбільша їх частка — у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (рис. 1).

Відтак, у сегменті виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (код КВЕД 26) в Україні у 2019 році функціонувало близько 1257 підприємств, серед них — два дочірні підприємства зарубіжних компаній, що виробляли близько 10% реалізованої продукції цього сегменту машинобудування: Jabil Circuit (США) і XAN-Електробау (Німеччина).

Jabil Circuit — американська компанія, яка спеціалізується на виробництві трансформаторів для електронної промисловості. Компанія складається з понад 90 заводів, що функціонують у 23 країнах світу. Дочірнє підприємство в Україні (ТОВ "Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед") було засновано у 2004 році, на розвиток цього виробництва було інвестовано близько 88 млн дол. США.

У 2020 році Український завод "Джейбіл" став другим за технологічною потужністю серед підприємств корпорації в Європі. На заводі працювало близько 2000 працівників, а частка реалізованої продукції становила близько 9,54% від виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції в Україні. Позитивній динаміці показників ефективності діяльності компанії сприяло зростання інвестицій, до прикладу, у 2019 році компанія відкрила новий майданчик зі збірки сучасної електроніки на виробництві в Ужгороді, в який інвестовано 16 млн дол. США (капітальні інвестиції в Україні в розвиток виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції в 2019 році становили 73,51 млн дол. США).

ТОВ "XAN-Електробау Україна" — також виробник трансформаторів для електронної промисловості, третій виробничий майданчик німецької компанії HANH, що був заснований у 2003 році. У діяльності підприємства задіяно близько 90 працівників (у 2020 році). Проте, в останні роки для підприємства була характерною збитковість операційної діяльності.

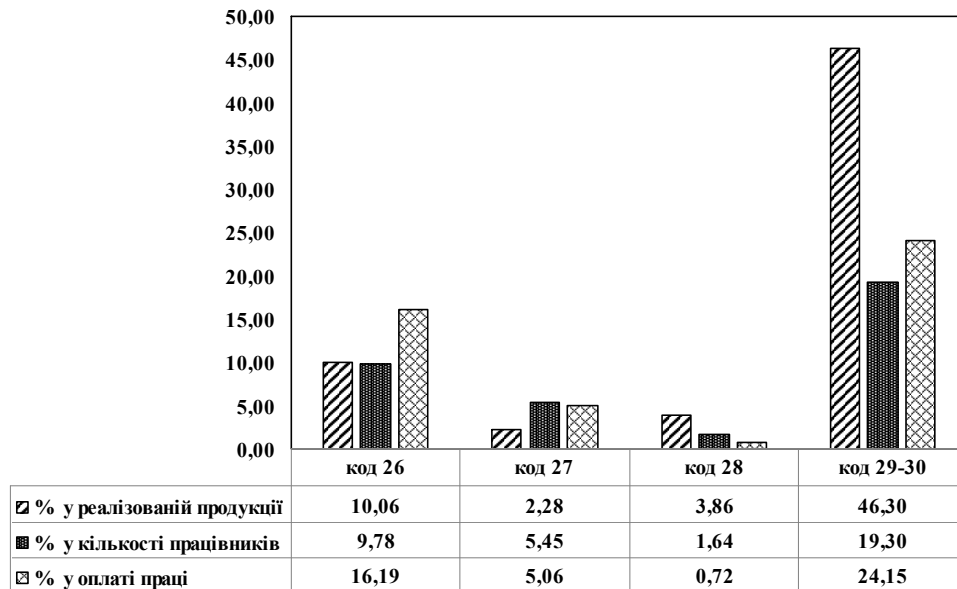

Рис. 1. Частка ТНК у обсязі реалізованої продукції, кількості працівників і оплаті праці в машинобудуванні (2020 рік)

Джерело: побудовано за даними ДССУ [9].

Характерно, що міжнародні підприємства, які функціонували у вказаному сегменті машинобудування (КВЕД 26) працювали на основі давальницької сировини з подальшим експортом практично всієї готової продукції. Відтак за даними фінансової звітності ТОВ "Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед", у 2019 році приблизно 99,9% чистого доходу від реалізації продукції (товарів робіт послуг) припадає на експорт, решта реалізується в Україні. Продукцію ТОВ "ХАН-Електробау Україна" також повністю експортують у Європу: близько 50% ринку збуту припадає на Німеччину, решта — на країни Європейського союзу, США та інші.

Серед 1560 підприємств з виробництва електричного устаткування (код КВЕД 27) активно функціонували два дочірні підприємства ТНК, що виробляли близько 2% реалізованої продукції цього сегменту машинобудування: ТОВ "Фуджікура Аутомотів Україна Львів" і ТОВ "ДП Рельполь-Альтера".

ТОВ "Фуджікура Аутомотів Україна Львів" — входить у групу компаній Fudjikura, що об'єднує 102 компанії у 30-ти країнах світу, було засноване у Львові в 2013 році (засновниками є "Фуджікура Аутомотів ЮРОП СА" (Іспанія) та "Фуджікура Аутомотів Румунія СРЛ"). На заводі відбувається повний цикл виготовлення електричної в'язки для автомобільних компаній світу (зокрема для концерну Volkswagen).

ТОВ "ДП Рельполь-Альтера" — виробник електроподільної та контрольної апаратури. Практично всю продукцію підприємство експортує до Польщі.

Близько половини машинобудівних підприємств України (48,15% у 2019 році) займались виробництвом машин і устаткування не віднесених до інших угруповань (код КВЕД 28). Серед них п'ять дочірніх підприємств ТНК: ПрАТ "СКФ Україна", ТОВ "Дювельсдорф Україна", ТОВ "Діскавері — бурове обладнання (Україна)", ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна" і ТОВ "Камоцці".

ПрАТ "СКФ Україна" (до 16 лютого 2007 року — ВАТ "Луцький підшипниковий завод" (заснований 1968 року)) — входить до складу корпорації SKF, що є

одним із світових лідерів з постачання продукції, інженерних рішень та послуг на ринку підшипників, ущільнювачів, мехатроніків та систем змащування. Підприємства корпорації SKF функціонують у 130 країнах світу, включаючи 120 виробничих підрозділів, компанія є роботодавцем для 46,6 тис. працівників. У SKF добре налагоджена база для розробок і впровадження науково-дослідних та інноваційних проєктів.

ПрАТ "СКФ Україна" — одне із найбільших підприємств корпорації, що було засноване у 2007 році на базі ВАТ "Луцький підшипниковий завод". Основна спеціалізація ПрАТ "СКФ Україна" — виробництво ролікових конічних та голчатих підшипників, компонентів підшипників. Продукція заводу реалізується в основному на експорт: близько 3% продукції реалізують в Україні, решту в інших країнах, зокрема в ЄС — 82%.

ТОВ "Дювельсдорф Україна" — підприємством із 100% іноземними інвестиціями, яке працює, в основному, в експортному напрямку. Компанія Duvelsdorf розробляє, виробляє та реалізує машини та обладнання для сільськогосподарства, муніципалітетів та промисловості. За більш ніж 90 років компанія розвинула свої виробничі підрозділи по всій Європі.

ТОВ "Діскавері — бурове обладнання (Україна)" (ДБО) — виробничий підрозділ Discovery Industrial Services Ltd, компанії, що розташована в Лондоні (Велика Британія). Виробнича структура підприємства організована так, що проєктування та керівництво проєктами ведеться з офісів в Англії та США, а їх реалізація відбувається на заводі в Україні. ДБО спеціалізується на будівництві нових бурових установок, проєктуванні та виготовленні комплектуючих, а також забезпеченні сервісного обслуговування, до прикладу, на підприємстві виконують модернізацію бурових установок, ремонт з виїздом, тощо. Бурові установки підприємства працюють для провідних транснаціональних бурових та нафтових компаній, зокрема, в Європі, Центральній Азії, на Близькому Сході, Північній та Південній Америці, Африці та в інших країнах.

ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна" — виробничий підрозділ німецької компанії Mann+Hummel, що займається виробництвом та продажем фільтрів до автомобілів. Головний офіс компанії знаходиться в Німеччина, а виробничі підрозділи функціонували у близько 80-ти країн світу.

Особливість цього товариства в тому, що виробництво продукції спрямоване на реалізацію в Україні. Відтак, ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна" переробляє сировину, що поставляється Командитним товариством "Манн+хуммель фільтрейшн текнолоджи Польща", і виробляє готові фільтри та компоненти на власних виробничих потужностях. ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна" є ексклюзивним дистриб'ютором фільтрів та фільтруючих елементів марки "WIX" для автомобілів та дорожнього машинобудування на українській території.

Для діяльності ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна" було характерним безперерйність виробництва і поставки товарів, підтримання кваліфікації персоналу і оновлення асортименту і якості товару. З метою підвищення рівня доходності, у стратегічних планах підприємства збільшення обсягів реалізації існуючих товарів, розширення ринків збуту та впровадження нових брендів фільтрів на український ринок.

Camozzi Automation S.P.A. (Італія, Росія) — один із світових лідерів з розробки і виробництва пневматичних компонентів і систем для промислової автоматизації: приводів, розподільників, фітінгів, вакуумних компонентів, панелей, систем і спеціальних продуктів. Компанії належать виробничі майданчики в Італії, Росії, Україні, Сполучених Штатах, Китаї та Індії; 24 представництва і 53 ексклюзивні дистриб'ютори по всьому світу, які ефективно реагують на потреби кожного ринку, гарантуючи своєчасну реакцію і забезпечуючи сервіс від етапу продажу до доставки продукції.

ТОВ "Камоцці" працює в Україні з 1991 року. За час свого функціонування було створено мережу філій у Дніпрі, Харкові, Запоріжжі, Львові, Тернополі та Одесі. Виробництво ґрунтується на високому рівні науково-дослідної роботи. Відтак у складі ТОВ "Камоцці" функціонує Технічний центр, фахівці якого здійснюють проектування пневматичних компонентів, виконують підготовку рішень в галузі транспортної пневматики, трубопровідної арматури, пневматичних позиціонерів, пневматики високого тиску і спеціальних застосувань у різних галузях промисловості на базі пневмоапаратури Camozzi. Підприємство активно інвестує у дослідження і розробки (до прикладу, впродовж 2019 року ці витрати склали 2421,9 тис. грн).

Основні споживачі продукції ТОВ "Камоцці" — це підприємства транспортної галузі, харчової промисловості, виробники пакувального, будівного та компресорного обладнання, підприємства з автоматизації процесів, підприємства деревообробної промисловості, виробники пакувальних, будівельних матеріалів, гумових та виробів з пластику, підприємства сільського господарства. Практично 85% виробленої продукції підприємство реалізує в Україні.

У сегменті виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (код КВЕД 29-30) функціонувало 8 підрозділів ТНК, що займалися виробництвом автотранспортних засобів,

причепів (у 2020 році ними було вироблено більше 40% продукції).

Зокрема, група компаній Kromberg & Schubert — провідний міжнародний виробник електричних систем, кабелів та пластмасових компонентів, вже більше 10-ти років працює на території України: з 2006 року діє завод компанії в Луцьку, де нині працює понад 5 тис. людей, а з 2014 року — підприємство в Житомирі, де було створено понад 3 тисячі робочих місць.

Група компаній Kromberg & Schubert успішно розробляє та виробляє продукцію та послуги для клієнтів у автомобільному та промисловому секторах: розробка, проектування та виробництво кабельних систем; широкий спектр матеріалів; сучасні технології; тестування під час виробничого процесу; виконання індивідуальних замовлень. Головний офіс компанії розташований у Австрії. Загалом група компаній Kromberg & Schubert, налічує понад 50000 співробітників у більш ніж 40 локаціях.

ТОВ "Ядзакі Україна" — це частина міжнародної корпорації Yazaki, що виготовляє продукцію у сфері автомобілебудування. Yazaki Україна було створено у 2002 році. Завод розташований біля міста Ужгород, близько біля кордону. Вигідне географічне розміщення одна з умов створення підприємства в Україні, оскільки всі продукція компанії експортується у країни Європи. Замовниками продукції компанії є такі лідери в автомобільній індустрії як JLR та BMW.

Також в Ужгороді функціонує підприємство з іноземними інвестиціями Ungwire (Угорщина), що виробляє готову автокабельну продукцію. Ungwire здійснює виробничу діяльність на орендованих площах ТДВ "Ужгородський механічний завод". З 2010 року підприємство постійно розвиває та вдосконалює умови праці, систему мотивації, інфраструктуру та виробництво. Відтак підприємство виробляло близько 159 різних видів готової продукції для автомобілів VOLVO, загалом виробництво за 2020 рік складало більш як 1,3 млн одиниць продукції.

Ще один виробник кабелів для автомобільної індустрії — LEONI (Німеччина). Підприємство — всесвітній постачальник продуктів, рішень та послуг у галузі енергетики та керування даними для автомобільної та інших індустрій. В групі компаній працює близько 100 000 працівників у 30 країнах, а її загальний обсяг продажу у 2020 році становив близько 4,1 млрд євро. Окрім стандартних та спеціальних кабелів, індивідуально розроблених кабельних систем та відповідних компонентів, асортимент компанії містить програмні рішення і такі послуги як проектування та симулювання архітектури.

Український підрозділ компанії виготовляє електричні кабельні мережі для авто Дженерал Моторз, Порше, Даймлер Крайслер, Ламборджіні, БМВ, Фольксваген, Ауді, Хонда. Завод працює на давальницькій основі: комплектуючі поступають здебільшого з Німеччини, Франції, Іспанії, Великої Британії, тоді як готова продукція відправляється до Німеччини, Бельгії, Великої Британії, Польщі.

ТОВ "Електроконтакт Україна" (ТОВ "ЕКУ") — підрозділом німецької фірми "Elektrokontakt GmbH", яка належить всесвітньовідомому французькому концерну Nexans. Концерн Nexans виробляє кабелі і кабельні системи для передачі енергії з використанням

Таблиця 1. Окремі показники діяльності машинобудівних ТНК на території України у 2020 році

Код КВЕД	Назва підприємства	Частка реалізованої продукції в КВЕД, %	Рентабельність операційної діяльності, %	Рентабельність власного капіталу, %	Середньомісячна заробітна плата, грн
26. Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	ТОВ "Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед"	9,54	4,43	5,69	21928,77
	ТОВ "ХАН-Електробау Україна"	0,51	-17,55	105,60	10229,77
27. Виробництво електричного устаткування	ТОВ "Фуджікура Аутомотів Україна Львів"	2,15	5,44	4,95	10918,22
	ТОВ "ДП Рельполь-Альтера"	0,13	н.д.	24,27	н.д.
28. Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	ПрАТ "СКФ Україна"	2,41	7,54	7,06	22480,94
	ТОВ "Дювельсдорф Україна"	0,11	н.д.	н.д.	н.д.
	ТОВ "Діскавери – урве обладнання (Україна)"	0,19	-25,09	-13,94	13850,98
	ТОВ "Манн+Хуммель ФТ Україна"	0,60	17,40	45,64	18342,38
	ТОВ "Камоцці"	0,55	10,35	8,65	30893
29-30. Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	ТОВ "Кромберг енд шуберт україна ЛУ"	5,37	9,98	0,28	18526,72
	ТОВ "Кромберг енд шуберт україна ЖУ"	3,70	8,01	-19,79	11699,45
	ТОВ "Ядзакі Україна"	4,18	-2,03	-90,56	15616,26
	ТОВ "Унгвайер"	0,84	55,72	96,13	13354,36
	ТзОВ "Леоні Ваерінг Системс УА ГмБХ"	14,42	2,04	2,65	13203,71
	ТОВ "Електроконтакт Україна" (ТОВ "ЕКУ")	2,96	6,68	7,67	10739,89
	ТОВ "СЕ Борднетце – Україна"	8,25	11,45	171,06	23550,99
	ТОВ "Аутомотів Електрик Україна"	1,08	0,70	-0,10	7366,06
	ТОВ "Костал Україна"	5,48	19,85	23,88	15714,92

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності вказаних підприємств.

надпровідників, кабельні системи для авіа- та автомобілебудування, суднобудування, залізничного транспорту, телекомунікаційних та енергетичних мереж, нафтогазової промисловості, будівництва та житлового сектору. Підприємства-заводи концерну розташовані в більш як 30 країнах світу.

ТОВ "ЕКУ" заснований у 2007 році у місті Перемишляни Львівської області. Виробничі приміщення були орендовані у ВАТ "Перемишляни Агростач" і модернізовані. Підприємство розпочинало діяльність з виробництва кабельних мереж до автомобілів BMW. На сьогодні, окрім цього, налагоджено виготовлення різноманітних кабельних мереж у декількох виробничих цехах у Золочеві та розпочато будівництво першої черги власного масштабного заводу у Бродах.

У Тернополі функціонує ще один підрозділ ТНК — завод з виготовлення кабельної продукції для автомобілів "Се Борднетце-Україна" (Sumitomo Group — головний офіс в Японії, приблизно 320 компаніями по всьому світу). Основна спеціалізація підприємства — це монтаж та введення в експлуатацію системи електропостачання та електроосвітлення офісів та виробничого цеху. У 2020 році в Україні функціонувало у заводи — у Тернопільській (2 заводи), Чернівецькій і Хмельницькій областях.

ТОВ "Аутомотів Електрик Україна" (підрозділ міжнародної компанії Prettl) спеціалізується на виготовленні кабельно-провідникової продукції для автомобілів. Підприємство розпочало свою роботу в 2016 році на

території колишнього заводу "Гравітон". На початок 2021 року у ТОВ "Аутомотів Електрик Україна" працювало понад 1400 працівників. Підприємство розвивається і нарощує виробничі потужності.

ТОВ "Костал Україна" входить до складу міжнародної виробничої компанії Kostal Group, яка є світовим лідером у виробництві мехатронних виробів для автомобільної промисловості. Основним напрямом діяльності є виробництво автомобільної електроніки. Для Kostal Group характерна постійна робота по розробці та впровадженні у виробництво сучасних технологій, застосування найновіших досягнень науки та техніки. На своїх заводах компанія випускає надійні авіаційні двигуни та газотурбінні установки, які є конкурентними на світовому ринку. Продукція підприємства експлуатується на літаках та вертольотах різного призначення більш ніж у 120 країнах світу.

Окремі показники, що характеризують результати діяльності машинобудівних ТНК на території України наведені у таблиці 1.

Окрім значної частки ТНК у структурі машинобудівного виробництва, такі підприємства займають ліву долю експорту окремих видів виробництв. Відтак в останні роки зростає частка експорту продукції з давальницької сировини (практично всі (окрім двох) ТНК працювали на толінговій основі): у 2020 році цей показник становив 45,30% від експорту продукції машинобудування, проти 43,63% — у 2019 році.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу діяльності машинобудівних ТНК, можемо зазначити, що ТНК відіграють значну роль у формуванні машинобудівного сектору промисловості України. З однієї сторони, ці підприємства дозволяють забезпечити робочі місця для працівників, соціальні виплати, навчання персоналу, що позитивно впливає на розвиток економічного потенціалу. З іншої сторони, більшість машинобудівних ТНК використовують тільки територіальну і трудову складову виробництва (вигідне географічне положення і порівняно дешеві трудові ресурси).

Аналіз діяльності ТНК показав, що їх концентрація у машинобудуванні України була досить високою: близько 10% у виробництві машинобудування, 10% — у працевлаштуванні, близько 12% — у фонді оплати праці. Особливо висока частка ТНК у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Концентрація ТНК в окремому виді виробництва може загрожувати національним інтересам, зокрема, спричинити не конкурентоспроможність вітчизняних виробництв, загрожувати екологічній безпеці, штучно здешевлювати оплату праці, при закритті таких підприємств може різко зрости безробіття та інше. Відповідно, держава повинна на законодавчому рівні регулювати діяльність ТНК, для захисту прав національних виробників та збереження національних інтересів.

Література:

1. Юнацький М.О. Огляд фінансових і не фінансових чинників впливу ТНК на економіку. Економіка та суспільство, 1 (15). С. 853—858. Режим доступу: <http://elibrary.donnuet.edu.ua/492/>
2. Салатюк Н.М. Економічні наслідки та проблеми функціонування ТНК в Україні в умовах глобалізації світової економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. С. 23—26. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/7.pdf>
3. Наумова Л.М. Принципи регулювання діяльності ТНК в Україні у контексті забезпечення національних економічних інтересів. Вісник Херсонського технічного університету. №1—2 (72). 2020. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsipi-regulyuvannya-diyalnosti-tnk-v-ukrayini-u-konteksti-zabezpechennya-natsionalnih-ekonomichnih-interesiv>
4. Ткаченко Д. Шляхи удосконалення механізму державного регулювання діяльності ТНК в Україні. Evropske casopis ekonomiky. 202. С. 86—92. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/13.pdf
5. Довгань Л.Є., Сімченко Н.О. Сучасні аспекти сталого розвитку машинобудівних підприємств. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2008. № 3. С. 71—83. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eupmbg/2008_3/7.pdf
6. Латишева О.В. Основні тенденції розвитку, перспективи та можливості забезпечення сталого розвитку машинобудівних підприємств в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2017. № 1 (47). С. 82—88.

7. Гамова О.В. Інноваційна діяльність як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудування. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 2. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/43-1.pdf>

8. Рахман М., Гриненко І. Аналіз структурних зрушень в експорті машинобудівної галузі України. Економіка та держава. 2015. № 11. С. 105—107.

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Yunats'kyu, M. O. (2018), "Review of financial and non-financial factors of influence of TNCs on the economy", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], vol. 1 (15), pp. 853—858., available at: <http://elibrary.donnuet.edu.ua/492/> (Accessed 11 Nov 2021).
 2. Salatyuk, N. M. (2017), "Economic consequences and problems of TNCs in Ukraine in the context of globalization of the world economy", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. Mykolayivs'kyu natsional'nyu universytet imeni V.O. Sukhomlyns'koho*, [Online], pp.23—26, available at: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/7.pdf> (Accessed 11 Nov 2021).
 3. Naumova, L. M. (2020), "Principles of regulation of TNCs in Ukraine in the context of ensuring national economic interests", *Visnyk Kherson's'koho tekhnichnoho universytetu*, [Online], vol. 1-2 (72), available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsipi-regulyuvannya-diyalnosti-tnk-v-ukrayini-u-konteksti-zabezpechennya-natsionalnih-ekonomichnih-interesiv> (Accessed 11 Nov 2021).
 4. Tkachenko, D. (2019), "Ways to improve the mechanism of state regulation of TNCs in Ukraine", *European Journal of Economics*, [Online], vol. 202, pp. 86—92, available at: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/13.pdf (Accessed 11 Nov 2021).
 5. Dovgan, L. E. and Simchenko, N. O. (2008), "Modern aspects of sustainable development of machine-building enterprises", *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy mashynobudivnoyi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, [Online], vol. 3, pp. 71—83, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eupmbg/2008_3/7.pdf (Accessed 11 Nov 2021).
 6. Latsheva, O. V. (2017), "The main development trends, prospects and opportunities for sustainable development of machine-building enterprises in Ukraine", *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, vol. 1 (47), pp. 82—88.
 7. Gamova, O. V. (2020), "Innovative activity as a factor of increasing the competitiveness of machine-building enterprises", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, [Online], vol. 2, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/43-1.pdf> (Accessed 11 Nov 2021).
 8. Rakhman, M., Hrynenko, I. (2015), "Analysis of structural changes in the export of machine-building industry of Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 105—107.
 9. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2021), [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 11 Nov 2021).
- Стаття надійшла до редакції 10.11.2021 р.*